

Šéf poľnohospodárov: Ak sa zavrú hranice, zemiakov máme na dva týždne

Pre koronakrízu je ohrozená žatva aj dovoz základných potravín, hovorí predseda SPPK Emil Macho. TREND sa s ním rozprával aj o programe vlády.

V rozhovore sa dočítate:

- ako ohrozuje dostatok potravín koronakríza a sucho
- čo je dobré, ale aj nereálne na programových plánoch vlády
- ako zvýšiť produktivitu aj zamestnanosť v poľnohospodárstve

Minulý týždeň ste zorganizovali brífing kde ste kritizovali nové vedenie ministerstva pôdohospodárstva za to, že s vami nekomunikovali ohľadom programového vyhlásenia vlády (PVV). Zmenil sa po vašej kritike prístup rezortu?

Nezmenil sa. Ministerstvo sme kritizovali z toho titulu, že náš rezort je čisto odborný a programové vyhlásenie vlády, ktoré hovorí o tom, akým smerom sa rezort uberie, by malo byť konzultované so zástupcami poľnohospodárov a potravinárov. Aj preto sme zriadili Radu poľnohospodárskych a potravinárskych samospráv, aby u nás boli zastúpené všetky relevantné samosprávne organizácie, s rôznorodou členskou základnou.

K vyhláseniu vlády sme 31. marca poslali tézy. Bez odpovede. A potom už len v hodinách zostal čas na nejaké pripomienkovanie. Pripomienky sme aj poslali, ale väčšina z nich nebola akceptovaná. Čiže tá kritika stále zostáva a stále je zásadná v tom zmysle, že s nami nebolo komunikované PVV.

Na ministerstve zatvorené dvere

V pondelok ste sa mali zo zástupcami rezortu stretnúť, ale ministerstvo stretnutie zrušilo. Minister musel ísť na rokovanie pôdohospodárskeho výboru v parlamente. Neozvali ste sa neskoro?

Opakujem, že 31. marca sme poslali tézy k programovému vyhláseniu vlády, teda o tom, že by sme sa ozvali neskoro, nemôže byť ani reč. Ja osobne som sa stretol, ani nie 24 hodín po vymenovaní pána ministra s ním aj so štátnym tajomníkom a hovorili sme o tom, že PVV je pre nás jedna z prioritných vecí. Napriek koronakríze si myslíme, že ministerstvo si na nás malo nájsť čas.

Ministerstvo vám cez médiá odkázalo, že PVV je prienikom volebných programov koalíčných strán, teda aj OĽANO, ktoré vedie ministerstvo pôdohospodárstva a že ste sa na jeho tvorbe podieľali.

Neviem o tom, že by so zástupcami v Rade poľnohospodárskych a potravinárskych samospráv bol konzultovaný program politickej strany OĽANO. Tento argument neberiem, lebo v Rade je päť najväčších relevantných samosprávnych organizácií. Pokiaľ mám vedomosť, nebol konzultovaný s ani jednou z nich.

Na snímke minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Ján Mičovský (OĽANO) prichádza na 12. rokovanie vlády SR v Bratislave 19. apríla 2020.

Novému ministrovi Jánovi Mičovskému kritici vyčítajú, že v iných oblastiach pôdohospodárstva ako je lesníctvo a ochrana prírody nie je zorientovaný. Súhlasíte s kritikou voči ministrovi?

Áno, súhlasím. Výsledky volieb treba rešpektovať, ale vnímam to ako „schizofrenickú situáciu“. Premiér hovorí, že do všetkých vysokých pozícií, nielen na ministerstvá, chce obsadzovať odborníkov so skúsenosťami z praxe. To však nie je prípad nášho ministerstva. Musím však povedať, že nezávidím situáciu novému vedeniu, pretože pôdohospodárstvo je dlhodobo zanedbávaný rezort. Je tam veľmi veľa roboty.

A ten postoj ministerstva, že s vami nekomunikujú si ako vysvetľujete?

Ide tu možno o nejaký fetiš rozdeľovania na veľkých a malých. Možno má pán minister pocit, že zastupujeme len tých veľkých, ale opak je pravdou. My zastupujeme všetky formy. A hlavne zastupujeme viac ako 90 percent všetkej poľnohospodárskej a potravinárskej produkcie. Preto žiadame o to stretnutie, aby sme si aj toto vydiskutovali.

Ohrozená žatva a potravinová (ne)sebestačnosť

Vládu ste vyzvali, aby v súvislosti so šírením nového koronavírusu prijala opatrenia pre potravinárov a farmárov. Ako sa ich súčasná situácia dotkla a čo ich prácu ohrozuje? Ako by vám vláda vedela pomôcť?

Je ohrozený zber prvej úrody. Z Čiech k nám na žatvu chodili napríklad kombajny. Možno nebudú vedieť prísť. Rovnako ich obslužný personál, ktorý by musel ísť pri prekročení hraníc do karantény. Ani na túto požiadavku zabezpečenia zberu, ktorú sme predložili krízovému štábu ministra pôdohospodárstva koncom marca, sme doposiaľ nedostali odpoveď.

Vzhľadom k tomu, že ostatné členské štáty európskej únie už zvažujú niektoré reštrikčné opatrenia vo vzťahu k dovozu či vývozu potravín, tak potravinová sebestačnosť Slovenska začína naberať na úplne inom význame. My to vnímame ako obrovskú príležitosť, aby si vláda aj spoločnosť uvedomili, že potravinová sebestačnosť nie je len klišé, ale vec na ktorej musíme pracovať.

Máme pripravené konkrétne opatrenia aj pre koronavírus, aj pre zvýšenie potravinovej sebestačnosti, ktoré sa dajú v tomto období veľmi rýchlo zaviesť do praxe. Ale bez toho stretnutia a efektívnej komunikácie to nepôjde.

Máte na mysli aj uvoľnenie pravidiel použitia podpory v súvislosti s následkami pandémie?

Nie, skôr generálnu zmenu pohľadu na poľnohospodárstvo a potravinárstvo. Každý jeden moderný štát musí byť aspoň v základných komoditách sebestačný, pretože dnes tu máme koronakrízu, prídu klimatické krízy a krajina je v takom stave, že keby sa dnes zatvorili hranice tak tu máme zemiaky na dva týždne.

Spoločnosť a hlavne kompetentní by si mali uvedomiť, že my nechceme byť sebestační, aby sme tu mali iba slovenskú čokoládu alebo konzervy. Sebestačnosť potrebujeme v základných komoditách, ako sú mäso, mlieko, vajcia, cukor, zelenina, ovocie a podobne.

Výpadky akých potravín hrozia pre prípadné zastavenie vývozu z niektorých krajín únie?

Napríklad cestoviny z Talianska alebo bravčové mäso, ktoré musíme dovážať pomaly až zo Španielska či Belgicka. Tie štáty uvažujú tak, aby im tá komodita v prípade núdze zostala v krajine.

Ak by tieto krajiny opatrenia v priebehu týždňov či mesiacov skutočne zaviedli, asi nám už teraz nejaká stratégia a zmeny, ktoré sa prejavia o dlhší čas vo zvýšení potravinovej sebestačnosti nepomôžu...

Samozrejme to nenaštartujeme zo dňa na deň. Hoci by nám to momentálne nepomohlo, treba to riešiť.

Keby tie obmedzenia nastali, čo môžeme robiť?

Spoliehať sa len na poľnohospodárov a potravinárov, že budú vedieť veľmi rýchlo reagovať. Ale takúto katastrofu si ani nepripúšťam. Treba však s touto alternatívou počítať.

Suchá jar je obrovský problém

Ako vplýva na produkciu farmárov suchá jar? Je to problém? Ovplyvní sucho produkciu tento rok?

Už v tejto chvíli si dovoľím povedať, že určite áno. Klimatické zmeny sú veľký problém. Tie suchá boli cyklicky možno raz desať rokov. Teraz sa to skraca na dva či tri roky.

Preto už chceme zriadenie takzvaného rizikového fondu, do ktorého by prispievali aj poľnohospodári aj štát, aby sme boli na sucho pripravení. Aby sme nešli do krachu, teda aby tie výpadky boli z neho refundované.

Aký veľký problém je momentálne sucho? Ktorých plodín sa to dotkne?

Je to obrovský problém. Je výrazné sucho a vplýva to na kompletne všetky plodiny u nás, či je to cukrová repa, jačmeň, zelenina. Ovocie predtým postihli aj mrazy. Momentálne to celkovo kvantifikovať neviem, ale aktuálne robíme na celom Slovensku zber údajov, akým spôsobom sucho postihlo úrodu v tejto chvíli. Ten vývoj nie je dobrý.

Polnohospodári určite sú pripravení do fondu prispievať. Dôležité bude, akým pomerom. Ideálna suma by bola každoročne 30 miliónov eur. Polovicou by prispievali poľnohospodári, polovicu štát. Ale potom by aj zloženie v orgánoch rizikového fondu muselo byť vyvážené a ten orgán by rozhodoval komu a akým spôsobom budú vyplácané prostriedky.

Diskusia o tom mala začať obrazne už včera. Pokiaľ viem, rizikový fond na ministerstve je pripravený. Treba si sadnúť a pracovať na jeho spustení.

Program vlády o nás bez nás

Čo vám na programovom vyhlásení vlády najviac prekáža?

Čo nám vadí je to, že to bolo urobené „o nás bez nás“. Ale ja by som začal tými dobrými vecami, ktoré sa tam dostali. Dobrou vecou je, že vláda v prvej vete hovorí o tom, že strategickým cieľom vlády je potravinová sebestačnosť a zvýšenie podielu domácich potravín. To je úžasné.

Rovnako sme veľmi radi, že silnou témou je odstránenie korupcie. Odstránenie subjektívnych kritérií pri schvaľovaní projektov a zavedenie jednotkových nákladov pri investíciach. Keď si idem kúpiť traktor, tak napríklad na stokilowattový traktor bude strop 100-tisíc eur. Idem postaviť maštal pre 400 kráv, tak na jedno ustajňovacie miesto bude tiež nejaký strop. Toto je dobre napísané.

Programové vyhlásenie sa venuje aj potravinárom...

Áno, potravinári majú z nášho pohľadu silné miesto v PVV. Vláda sa podľa neho zasadí o to, aby mohli byť žiadateľmi o dotácie, respektíve o eurofondy. Hovorí o finančných nástrojoch pre potravinárov, o tom aby boli bonifikované úroky, aby boli odpustené istiny. Čiže v PVV je mnoho dobrých vecí. Ale sú tam aj také s ktorými nesúhlasíme, respektíve ich považujeme za nereálne.

Vo všeobecne pomenovaných zámeroch a v cieľoch, ktoré by sa mali dosiahnuť, som však videl medzi PVV a vašimi tézami pomerne veľký prienik. Zrejme na opis konkrétnych opatrení v PVV nie je taký priestor.

Práve naopak. PVV má 120 strán, z toho tuším šesť, či sedem strán sa venuje len poľnohospodárstvu. Čiže tie konkrétnosti sa tam pokojne mohli dostať. Napríklad veta, že vláda zvýši zamestnanosť v agrosektore, ako aj atraktivnosť života na vidieku. To je taká veta ako o celosvetovom mieri. Každý chceme spomínané ciele, len to treba potom rozpísať.

Čo vám teda prekáža na PVV? Ktoré sú to tie, z vášho pohľadu, nereálne veci?

Zhrnul by som to v niekoľkých bodoch. Často sa tam spomína podpora malých, mladých a rodinných farmárov, čo je úžasná myšlienka. Určite majú miesto na vidieku a sú dobrou formou diverzifikácie tamojšieho života. Ale oni nebudú tí, ktorí zabezpečia potravinovú sebestačnosť. To je nereálne. Pritom na Slovensku ani nemáme definíciu malého, mladého či rodinného farmára. Bude mať výmer 100 hektárov, dvesto hektárov? Čo bude pestovať? Chýbajú tu základné definície.

Druhou nereálnou vecou je vyplácanie podpôr preukázaním právneho titulu k pôde. Z nášho pohľadu je to až taký populistický zámer. Dokonca sme pánovi ministrovi poslali jednoduchú právnu analýzu prečo to nie je možné aj s návrhmi riešení v časovom horizonte. Doplatili by na to všetci, dokonca hlavne malí poľnohospodári. Platobná agentúra by skolabovala a ohrozených by bolo vyplatenie 75 percent priamych podpôr. A nie je to chybou poľnohospodárov.

A ostatné výhrady?

Jeden zo základných dôvodov prečo nie sme sebestační a prečo vidiek nie je výkonný je, že dlhodobo zaostávanie v podpore štátu. Od vstupu do Európskej únie je štátna podpora jednou z najmenších v únii. A v PVV sa o štátnej podpore poľnohospodárom hovorí len, že budú podporovaný zo štátneho rozpočtu, ale pri zachovaní rozpočtovej zodpovednosti. A nie je tam nič konkrétne k tomu, že sa napríklad dorovnáme na úroveň krajín V4, alebo nových členských krajín únie.

Jednou z nepriamych foriem štátnej pomoci by malo byť zníženie daňovo-odvodového zaťaženia poľnohospodárov. To je veľmi potrebné k tomu, aby boli konkurencieschopní.

Zeleninu namiesto repky

Útvar hodnoty za peniaze pri ministerve financii však na základe revízie výdavkov konštatoval, že verejných peňazí je v našom pôdohospodárstve dostatok. Pri prepočte dotácii na hektár poľnohospodárskej pôdy sme len mierne pod priemerom Únie, ale produktivitu máme na chvoste. Nie je teda naozaj problém v tom, na čo peniaze využívame? Čo pestujeme?

Problém je v nastavení rozdávania európskych peňazí. Máte pravdu, že keď vydelíme tie európske, respektíve verejné zdroje na hektár, sme približne na priemere EÚ. Ale problém je, akým spôsobom motivujeme poľnohospodárov tým, ako rozdávame peniaze. Toto zásadne treba zmeniť.

Ak na Slovensku prevládajú veľké farmy, ktoré produkujú priveľa obilia a olejnin, prečo jednoducho nezmenia produkciu na to, čo Slovensko potrebuje, teda zeleninárstvo, ovocinárstvo a živočížnu výrobu?

Peniaze musíme v maximálne možnej miere nastaviť tak, aby ten, čo má živočížnu výrobu a špeciálnu

rastlinnú výrobu, čiže zeleninu a ovocie, dostával diametrálne viac peňazí ako ten, ktorý robí len tri, štyri komodity a ktorý napríklad len mulčuje, teda pokosí porast. To je zásadný problém toho nastavenia, ktoré sa dlhodobo nezmenilo.

Prečo je to tak? Každý o tom hovorí, ale nikto to nezmení.

Tie pravidlá sa nastavujú na začiatku programového sedemročného obdobia. Tu musíme objektívne priznať, že aj my poľnohospodári, by sme si mali vstúpiť do svedomia a poučiť sa z chýb z minulosti. Je na to najvyšší čas.

Takže teraz je čas to zmeniť?

Presne tak. Teraz sa bude prijímať Spoločná poľnohospodárska politika a treba urobiť všetko pre to, aby tie peniaze prioritne cielili na živočíšnu a špeciálnu rastlinnú výrobu. Aby ten, kto na tisíc hektároch pestuje štyri komodity a zamestnáva troch ľudí, dostal menej peňazí ako ten, čo na tisíc hektároch chová kravy a má špeciálnu rastlinnú výrobu. Ten musí zásadne viac peňazí dostať a potom sa to zmení.

Stropovanie nič nezmení

Jedna z konkrétnych zmienok, ktoré sa do PVV dostali je stropovanie priamych platieb. Únia navrhla, že každá farma dostane najviac zhruba stotisíc eur ročne. Na Slovensku je voči tomu veľký odpor, pretože tu dominujú väčšie farmy, ktoré poberajú oveľa vyššie sumy. Vlni ste hovorili, že Slovensko by stropovanie nikdy prijímať nemalo. Teraz vravíte, že nikto proti stropovaniu nie je, pokiaľ to oddelí aktívnych od neaktívnych poľnohospodárov. Ako?

Stropovanie nie je čiernobiele. Mne vadí v PVV, že to je nástroj na to, aby sa podporili mladí, malí a rodinní farmári. Existuje mnoho lepších nástrojov na podporu malých farmárov. Stropovanie je byrokraticky náročný nástroj. V každom prípade, ak sa stropovanie zavedie iba zo základnej platby a pripočítajú sa k tomu osobné náklady, tak každého aktívneho poľnohospodára, ktorý prináša pridanú hodnotu sa stropovanie nedotkne.

Preto sa ho nebojíme, len musí rozlišovať medzi aktívnymi a neaktívnymi poľnohospodármi. A to rozlíšenie urobia práve tie mzdové náklady. Stále si však myslím, že stropovanie nie je nástroj na to, aby sme nejako zásadne menili koncepciu poľnohospodárstva. Je to podľa mňa čisto iba politicky ľúbivé téma.

Narážate na to, že to je cesta represie namiesto podpory?

Presne tak. Tým, že sme postkomunistická krajina a prirodzene tu máme veľké farmy, tak by sme mali rešpektovať ten historický model a na Slovensku sa nedeliť na veľkých a malých, ale na aktívnych a neaktívnych. Toto je pre nás priorita.

Spomínali ste už problém rozdrobenosti vlastníctva pôdy, čo je tiež jednou z prekážok v rozvoji poľnohospodárstva. Jednu parcelu spoluvlastní v priemere 12 osôb, čo obmedzuje riadne fungovanie trhu s pôdou. Scelovanie parciel na celom Slovensku bude stáť cez miliardu a trvať minimálne 20 rokov. V tejto súvislosti ako hodnotíte PVV?

Hovorí o tom, že bude podporovať komplexné pozemkové úpravy. My sme určite za to, ale tam treba pragmaticky dodať, že to bude trvať veľmi dlho. Dôležité je to, čo sa tiež spomína v PVV, aby po ukončení komplexných úprav nedochádzalo k ďalšiemu drobeniu pôdy.

Aktívni vs. neaktívni farmári

V agrosektore dochádza k veľkému úbytku pracovníkov. Z pôvodných 48 500 ľudí k začiatku vlaňajška v ňom zostalo len 44-tisíc. Vláda deklaruje, že prehodnotí zameranie študijných odborov na stredných a vysokých školách so zameraním na poľnohospodárstvo a potravinárstvo s ohľadom na potreby trhu práce. Čo by to malo podľa vás znamenať?

Ľudí určite treba dostať do poľnohospodárstva, ale aby mali kde pracovať, treba zmeniť štruktúru výroby na živočíšnu a špeciálnu. To je všetko previazané. Ak bude viac živočíšnej a špeciálnej výroby, budeme potrebovať viac pracovnej sily.

Ak sa to teda nezmení, pracovnej sily bude len ubúdať. Treba však tiež povedať, že asi nikdy už nebude v poľnohospodárstve pracovať 300-tisíc ľudí. Pre technologický pokrok. Ak ste v minulosti potrebovali na chov dojníc, kde je tisíc kráv možno päťdesiat pracovníkov, tak teraz ich prirodzene potrebujete asi polovicu.

Ak by sme to zhrnuli, čo je teda podľa vás tým najzásadnejším krokom, aby sme mohli povedať, že Slovensko už pracuje na zabezpečení potravinovej sebestačnosti?

Zásadou je, aby sme podporovali živočíšnu a špeciálnu výrobu v maximálne možnej miere, to znamená že ten, kto má tieto zložky výroby, musí dostať viac peňazí ako ten, ktorý má tri, štyri plodiny a mulčuje. A aby sme sa nedelili na malých a veľkých, ale na aktívnych a neaktívnych.

Čo plánujete ešte podniknúť ohľadom spomínaných výhrad ku komunikácii s vládou a ministerstvom?

My hlavne máme stále natiahnutú ruku ku komunikácii a všetkými dostupnými prostriedkami chceme docieľať to, aby vláda a ministerstvá začali konať. Od slov, aby sme prešli k činom. A pre mňa je konkrétny čin to, že ministerstvo má v rozpočte 80 miliónov eur pre štátnu pomoc na rok 2020. Mali by sme to začať čím skôr rozdeľovať, práve a iba pre živočíšnu a špeciálnu rastlinnú výrobu.

Ministerstvo pôdohospodárstva tiež teraz zrejme začne na základe PVV tvoriť dlhodobú koncepciu poľnohospodárstva a potravinárstva.

Koncepcia ide ruka v ruku so strategickým plánom, ktorý musíme vypracovať pre nové programovacie obdobie. Čiže poďme si na to sadnúť. To je práve priestor, keď môžeme tri, štyri mesiace diskutovať o tom, že ako všetky tie veci o ktorých sme hovorili nastaviť.